

Þriðja laugardagsæfingin í eðlisfræði 2021

Nafn:

Bekkur:

Fastar

Nafn	Tákn	Gildi
Hraði ljóss í tómarúmi	c	$3,00 \cdot 10^8 \text{ m s}^{-1}$
Þyngdarhröðun við yfirborð jarðar	g	$9,82 \text{ m s}^{-2}$
Frumhleðslan	e	$1,602 \cdot 10^{-19} \text{ C}$
Massi rafeindar	m_e	$9,11 \cdot 10^{-31} \text{ kg}$
Gasfastinn	R	$8,3145 \text{ J mol}^{-1} \text{ K}^{-1}$
Fasti Coulombs	k_e	$8,988 \cdot 10^9 \text{ N m}^2 \text{ C}^{-2}$
Rafsvörunarstuðull tómarúms	ϵ_0	$8,85 \cdot 10^{-12} \text{ C}^2 \text{ s}^2 \text{ m}^{-3} \text{ kg}^{-1}$
Þyngdarfastinn	G	$6,67 \cdot 10^{-11} \text{ m}^3 \text{ kg}^{-1} \text{ s}^{-2}$
Geisli jarðarinnar	$R_\oplus$	$6,38 \cdot 10^6 \text{ m}$
Geisli sólarinnar	$R_\odot$	$6,96 \cdot 10^8 \text{ m}$
Massi jarðarinnar	$M_\oplus$	$5,97 \cdot 10^{24} \text{ kg}$
Massi sólarinnar	$M_\odot$	$1,99 \cdot 10^{30} \text{ kg}$
Stjarnfræðieiningin	AU	$1,50 \cdot 10^{11} \text{ m}$

Krossar

Hver kross gildir 3,5 stig. Vinsamlegast skráið svörin ykkar við tilheyrandi krossi hér fyrir neðan:

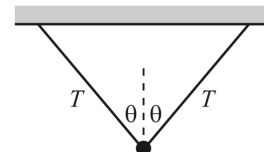
K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10

K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17	K18	K19	K20

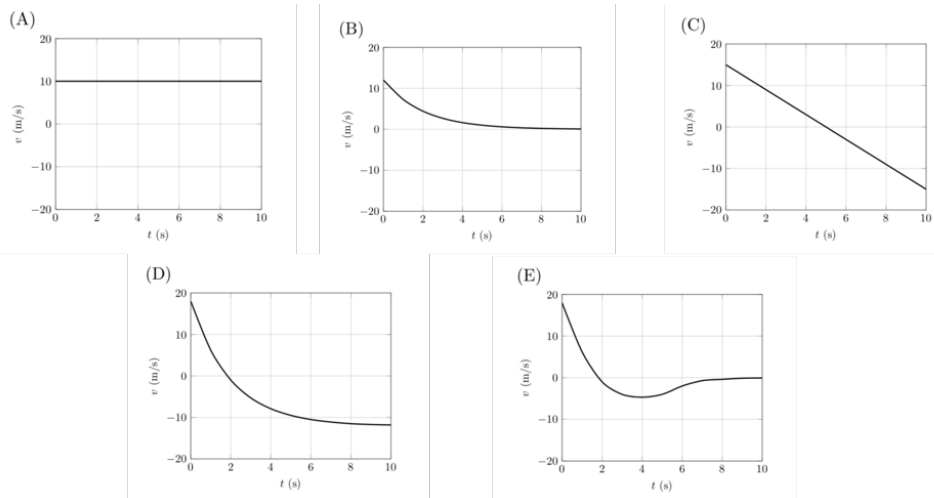
Krossar (70 stig)

- K1.** Lögmál Hookes um fjaðurmagn segir að krafturinn sem verkar frá gormi sé í réttu hlutfalli við lengingu gormsins, þ.e. $F = -kx$ þar sem x táknar lengingu gormsins. Hver er SI-eining gormstuðulsins, k ?
- (A) m/s (B) kg/s² (C) J (D) s/m (E) kg/m²
- K2.** Hjól með geisla 0,50 m snýst með hornhraða 1,0 rad/s. Hversu langt snýst hjólið eftir jörðinni á 4,0 s ef það rúllar án þess að renna?
- (A) 2,0 m (B) 3,1 m (C) 4,0 m (D) 6,3 m/s² (E) 12,6 m/s²
- K3.** Kraftur $F = 6,0$ N verkar lárétt á 10 kg kassa. 3,0 N núningskraftur verkar gegn F . Hver er hröðun kassans?
- (A) 0,30 m/s² (B) 0,50 m/s² (C) 0,60 m/s² (D) 0,90 m/s² (E) 3,0 m/s²
- K4.** Kubbur með massa 10 kg rennur eftir láréttum, núningslausum fleti með hraða 1 m/s. Nú ýtum við á kubbinn með föstum krafti F samsíða hreyfistefnu kubbsins þar til að kubburinn hefur ferðast 5 m frá því að við byrjuðum að ýta á kubbinn. Eftir að við hættum að ýta á kubbinn hefur hraði hans aukist upp í 2 m/s. Hver var stærð kraftsins?
- (A) 1 N (B) 2 N (C) 3 N (D) 4 N (E) 5 N
- K5.** Kassi með massa m liggur á núningslausu borði. Á hann verkar kraftur $F_1 = 45$ N í stefnu x -áss, og annar kraftur $F_2 = 30$ N í gagnstæða stefnu. Hver er massi kassans ef hröðun hans er 3,0 m/s²?
- (A) 0,30 kg (B) 3,0 kg (C) 5,0 kg (D) 25 kg (E) 35 kg
- K6.** Einfaldri eldflaug er skotið á loft úr kyrrstöðu með heildarhröðun 25 m/s² upp á við. Slökkt er á vélinni eftir 5,0 s. Gerum ráð fyrir að massi eldflaugarinnar haldist fastur og að engin loftmótstaða verki á eldflaugina. Hversu hátt kemst eldflaugin?
- (A) 310 m (B) 490 m (C) 770 m (D) 1100 m (E) 1600 m
- K7.** Kúla rúllar upp skábretti, stoppar og rúllar síðan niður til baka. Allan tímann rúllar hún án þess að renna og engin orka tapast vegna núnings. Í hvaða stefnu verkar núningskrafturinn á kúluna þegar hún rúllar? Stefur í svarmöguleikunum eru samsíða skábrettinu.
- (A) Upp á leiðinni upp og niður á leiðinni niður.
(B) Niður á leiðinni upp og upp á leiðinni niður.
(C) Það verkar enginn núningskraftur á kúluna.
(D) Alltaf upp.
(E) Alltaf niður.
- K8.** Gegnheil stálkúla, giftingarhringur og kerti rúlla án þess að renna niður skábretti úr kyrrstöðu á sama tíma. Hvaða hlutur verður fyrstur niður skábrettið?
- (A) Stálkúlan.
(B) Giftingarhringurinn.
(C) Kertið.
(D) Hlutirnir koma allir niður á sama tíma.
(E) Ekki er hægt að segja til um það.
- K9.** Tveir strengir halda uppi massa m . Hver er togkrafturinn, T , í strengjunum?

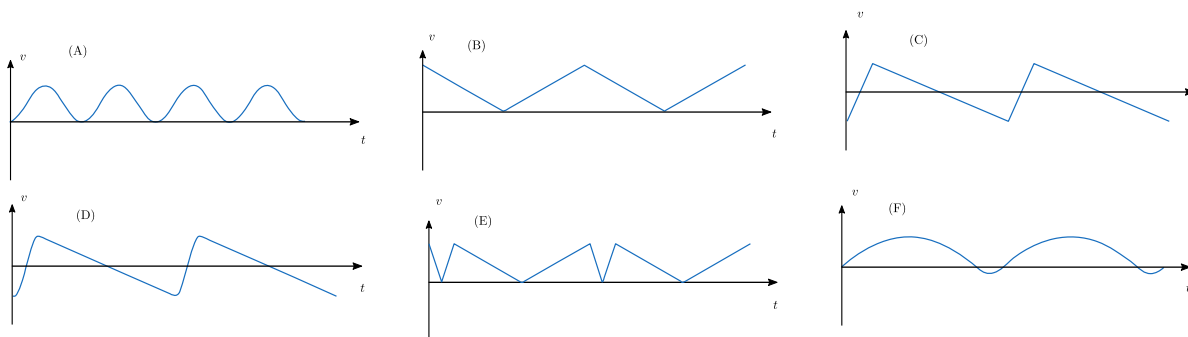
- (A) $\frac{1}{2}mg$ (B) $\frac{1}{2}mg \sin \theta$ (C) $\frac{1}{2}mg \cos \theta$ (D) $\frac{mg}{2 \sin \theta}$ (E) $\frac{mg}{2 \cos \theta}$

K10. Lítum á bolta sem er kastað upp í loftið. Loftmótstaða verkar á boltann. Hvert af eftirfarandi gröfum lýsir best hraða boltans sem fall af tíma?

K11. Lítum á mannskju sem er að hoppa á trampólínu. Hvert af eftirfarandi gröfum lýsir best hraða-tíma grafi mannskjunnar frá því að hún lendir á trampólíninu við tímann $t = 0$ og þar til að hún hefur skoppað tvisvar á trampólíninu.

K12. Tvær plánetur, A og B, hafa sama eðlismassa. Pláneta A hefur tvisvar sinnum stærri geisla en B. Þyngdarhröðunin á plánetu A er g_A og á plánetu B er hún g_B . Hvert er hlutfallið g_A/g_B ?

- (A) $\frac{1}{4}$ (B) $\frac{1}{2}$ (C) 1 (D) 2 (E) 4

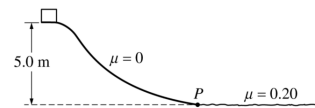
K13. Tvær plánetur, A og B, eru á hringhreyfingu um stjörnu með massann M . Báðar pláneturnar hafa sama massa m . Pláneta B er tvisvar sinnum lengra frá stjörnunni heldur en pláneta A. Látum L_A tákna hverfiþunga plánetu A og L_B tákna hverfiþunga plánetu B. Hvert er hlutfallið L_B/L_A ?

- (A) 1 (B) $\sqrt{2}$ (C) 2 (D) $2\sqrt{2}$ (E) 4

K14. Hvert af eftirfarandi mælitækjum er **EKKI** hægt að nota til að mæla þyngdarhröðun jarðar, g ?

- (A) Gormvog (sem mælir þyngd) og þekktan massa.
- (B) Pendúl af þekktri lengd og skeiðklukku.
- (C) Skábretti sem hallar um þekkt horn, misþunga vagna með þekktan massa og skeiðklukku.
- (D) Fallbyssu sem skýtur byssukúlum, af þekktum massa, með þekktum upphafshraða og málband.
- (E) Hús af þekktri hæð H , skeiðklukku og óþekktan massa.

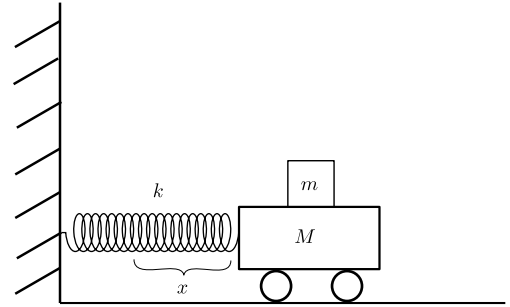
- K15.** Kubbur með massa 3,0 kg rennur úr kyrrstöðu niður brekku með hverfandi núning úr hæðinni 5,0 m. Eftir að kubburinn hefur runnið framhjá punkti P tekur við hrjúft, lárétt yfirborð þar sem núningsstuðullinn milli kubbsins og yfirborðsins er 0,20. Hversu langt rennur kubburinn eftir lárétta yfirborðinu áður en hann stöðvast?

- (A) 0,40 m (B) 1,0 m (C) 2,5 m (D) 10 m (E) 25 m
- K16.** Rafkrafturinn sem verkar á milli tveggja rafhleðslna q_1 og q_2 er gefinn með $F_k = k \frac{q_1 q_2}{r^2}$ þar sem $k = 9,0 \cdot 10^9 \text{ N m}^2/\text{C}^2$ er fasti sem kallast fasti Coulombs (stefnan ákvarðast af formerki hleðslanna). Hver þyrfti massi rafeindar að vera til þess að þyngdarkrafturinn milli tveggja rafeinda væri jafn rafkraftinum milli þeirra?
- (A) $9,11 \cdot 10^{-31} \text{ kg}$ (B) $7,76 \cdot 10^{-20} \text{ kg}$ (C) $1,86 \cdot 10^{-9} \text{ kg}$ (D) 21,6 kg (E) $1,16 \cdot 10^{10} \text{ kg}$
- K17.** Gormur með gormstuðul k er strekktur um vegalengd x . Það tekur tvöfalt meiri vinnu að strekkja annan gorm um $\frac{1}{3}x$. Gormstuðull seinni gormsins er þá
- (A) $\frac{9}{2}k$ (B) $6k$ (C) $9k$ (D) $18k$ (E) $36k$
- K18.** Fyrsta tímaafleiða stöðu er hraði, $v = \frac{dx}{dt}$ og önnur tímaafleiða hennar er hröðun, $a = \frac{d^2x}{dt^2}$. Hins vegar hefur þriðja tímaafleiða stöðunnar ekki fengið ákveðið nafn, en hér verður hún kölluð rykkur og táknuð með $j = \frac{d^3x}{dt^3}$. Punktmassi sem er upphaflega kyrrstæður fær fastan rykk $j = 2,0 \text{ m/s}^3$ í fjórar sekúndur. Hve langt fer hann á þeim tíma?
- (A) 12 m (B) 16 m (C) 21 m (D) 29 m (E) 35 m
- K19.** Jafnþykkt reipi með massa m hangir lóðrétt. Hver er togkrafturinn í miðju reipinu?
- (A) mg (B) $\frac{1}{2}mg$ (C) 0 (D) $\frac{1}{\sqrt{2}}mg$ (E) Vita þarf lengd reipsisins til að reikna dæmið.
- K20.** Burj Khalifa turninn er risavaxinn skýjakljúfur í Dúbæ í Sameinuðu arabísku furstadæmunum. Turninn er hæsta mannvirki heims, 828 m hár. Turninn er svo hár að hægt er að horfa á tvö sólsetur þar sama dag. Hversu langur tími líður milli sólsetra við botn turnsins og við topp hans?
- (A) 12 s (B) 73 s (C) 220 s (D) 890 s (E) 1200 s

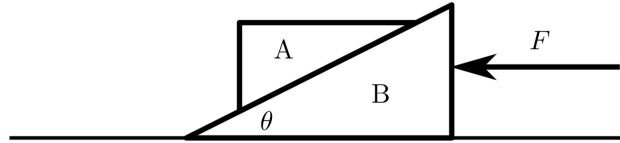
Dæmi 1: Gormkrafturinn (15 stig)

Lítum á vagn með massa M sem stendur á núningslausum, láréttum fleti. Vagninn er festur við gorm með gormstuðul k (sem er festur í hinn endan við stífan vegg). Ofan á vagninum er kassi með massa m . Látum núningsstuðulinn milli kassans og vagnsins vera μ . Hugsum okkur nú að við strekkjum gorminn um vegalengd x frá jafnvægisstöðu sinni og sleppum honum úr kyrrstöðu. Hvert er stærsta gildið á strekkingunni, $x_{\max}$, þannig að kubburinn með massa m haldist kyrr ofan á vagninum og renni ekki af vagninum.

Dæmi 2: Skábretti ofan á skábretti (15 stig)

Tveim skábrettum er komið fyrir á láréttum fleti. Núningsstuðullinn milli skábrettanna er μ_A og núningsstuðullinn milli neðra skábrettisins, B, og lárétta flatarins er μ_B . Neðra skábrettið hallar um θ gráður miðað við lárétt. Massi skábrettis A er m_A og massi skábrettis B er m_B . Láréttur kraftur F verkar á skábretti B eins og sést á myndinni.

Ákvarðið þau gildi á F (sem fall af $m_A, m_B, \mu_A, \mu_B, \theta$ og þyngdarhröðun jarðar, g) þannig að efra skábrettið helst kyrrt miðað við neðra skábrettið (rennur semsagt hvorki upp né niður).